

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

(Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010)

2012

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Coordinació:

Mateu Riera Rullan

Edita:

Vessants, Arqueologia i Cultura SL

ISBN:

978-84-937994-3-4

Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears (Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010) / [Coordinació Mateu Riera Rullan]- 296 p. ; 21x21 cm.

ISBN 978-84-937994-3-4

M. Riera Rullán

1. Arqueologia – Eivissa – Congressos

902(460.32)

PRESENTACIÓ

Les IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, al igual que les tres primeres, han estat organitzades principalment per la Secció d'Arqueologia del nostre Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears. Aquestes jornades es varen celebrar a Eivissa els dies 1, 2 i 3 d'octubre de 2010. En representació de dita Secció el comitè organitzador va estar format per Glenda Graziani, Juan José Marí, Bartomeu Salvà i el sotasignat. D'entre ells crec que és de justícia destacar la magnífica labor realitzada per l'arqueòloga Glenda Graziani.

Però també cal esmentar que per aquestes quartes jornades es va comptar amb l'inestimable ajuda del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera i del Consell d'Eivissa. D'aquestes dues institucions es va poder gaudir, dintre del comitè d'organització, de les labors realitzades per Jordi H. Fernández, Director de l'esmentat museu, i de Josep Maria López Garí, Director Insular de Patrimoni del Consell pitius.

A tots ells els vull donar les gràcies i mostrar tot el meu reconeixement donat que crec sincerament que el resultat final de la feina feta va significar un vertader èxit per a tota la comunitat arqueològica balear. Amb la publicació que tenen a les seves mans podem tornar a dir que estam d'enhorabona per l'excel·lent trajectòria que estan experimentant aquestes Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears. Cal recordar que a les primeres de 2006, fetes a Manacor i impulsades pràcticament en solitari per l'arqueòloga municipal Magdalena Salas, es varen presentar 12 xerrades i es van publicar els corresponents 12 articles. Aquella bona embranzida inicial va anar donant bons fruits i així, cinc anys més tard, a les IV Jornades, es varen arribar a presentar 36 xerrades i se n'han pogut publicar 34 signades per fins a 69 autors diferents. És a dir, que del

2006 al 2010 s'ha triplicat la presentació de treballs exposats i publicats, tots ells relacionats amb temàtiques íntimament lligades a les nostres illes. És una evidència que mirant cap enrere hem d'estar molt contents d'haver pogut viure les quatre jornades de Manacor, Felanitx, Maó i Eivissa, així com d'haver pogut fer realitat les seves quatre publicacions. Tot plegat crec que es pot qualificar de quasi miraculós, doncs pens sincerament que cinc anys enrere poca gent hagués apostat gaire a què s'hagués arribat fins aquí on hem arribat.

Vull remarcar que en aquest quart volum han presentat novetats, estudis i investigacions diversos professors de mitja dotzena d'universitats, tècnics insulars o municipals, directors de museu, etc., però majoritàriament arqueòlegs professionals lliberals. A tots ells, i sobretot a aquests darrers, els vull mostrar la meua admiració, donat que varen voler compartir la seva feina sense cobrar ni un euro, deixant algun dia de treball, i, en molts casos, pagant les despeses del desplaçament i l'allotjament de la seva pròpia butxaca.

Crec sincerament que tot plegat és una bona mostra de l'amor a la nostra professió de tots els que hem participat a les Jornades i a la present publicació. Fa goig veure que dintre del nostre gremi hi ha gent que sent vertadera vocació i que actua en conseqüència, conscient del fet que si no es dóna a conèixer la feina feta, no s'està complint amb el deure de tornar a la societat allò que ens ha donat.

En la mateixa línia crec que s'ha de valorar molt positivament el haver aconseguit per primera vegada poder reunir professionals de l'arqueologia que treballen a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Certament, des de l'inici de les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, una de les coses que es volia potenciar era el poder compartir coneixements de

cadascuna de les illes, doncs aquesta era i segueix sent una de les mancances i de les assignatures pendents de la nostra comunitat científica.

En línies generals crec que el nivell de la majoria dels articles lliurats justifica de sobres la seva publicació. Evidentment molts d'ells han quedat una mica curts donades les limitacions d'espai que es pateixen en aquests tipus de miscel·lànies. Tot i això, se'ns dubte, serviran per a què tothom pugui introduir-se en les més que interessants recerques presentades.

No puc ni dec acabar sense demanar disculpes pel retard en la publicació d'aquestes IV Jornades. Sent justos però, podem assenyalar que foren diversos càrrecs del Consell d'Eivissa els que no varen acomplir els seus compromisos respecte aquesta publicació. Per tant, no som jo qui explicarà les causes de tot plegat, però sí que puc dir que des de la Secció no hem aturat de fer feina per a què aquest volum hagi arribat al bon port que a continuació podran contemplar.

Mateu Riera Rullan

President de la Secció d'Arqueologia del

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en

Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears.

SUMARI

L'EXPLOTACIÓ PREHISTÓRICA DELS RECURSOS CUPRÍFERS D'ILLA DEN COLOM (MAÓ, MENORCA).....	11	SOBRE EL SISTEMA DE CIERRE DE LOS HIPOGEOS EN LA NECRÓPOLIS DEL PUIG DES MOLINS (EIVISSA).....	83
Bartomeu Lluï Estarellas, Laura Perelló Mateo, Mark A. Hunt Ortiz, Damià Perelló i Fiol Bartomeu Salvà Simonet		Jordi H. Fernández, Ana Mezquida	
APROXIMACIÓ A LA FAUNA MALACOLÒGICA MARINA EN EL JACIMENT DELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. LANAVETA	19	LA NECRÓPOLIS RURAL DE CAN PEP DES FERRER. NUEVAS APORTACIONES SOBRE NECRÓPOLIS RURALES EN LA ISLA DE IBIZA.....	89
Miquel Àngel Vicens i Siquier		Glenda Graziani, Juan Jose Mari Casanova, Jonathan Castro Orellana	
RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR OEST DEL JACIMENT DE CORNIA NOU (MAÓ, MENORCA).....	27	MATERIALS PÚNICS TROBATS AL LITORAL DE MENORCA.....	99
Antoni Ferrer Rotger, Montserrat Anglada Fontestad i Lluís Plantalamor Massanet		Octavio Pons Machado	
ESCOBRINT TREPUCÓ: RESTAURACIÓ I REINTERPRETACIÓ DE LA GALERIA I EL BARRI SUD DE MARGARET MURRAY.....	35	RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA A L'EDIFICI DEL CARRER SANT MIQUEL Nº 10-12 (PALMA DE MALLORCA). ESTUDI ANTROPOLÒGIC DE DOS ENTERRAMENTS ROMANS.....	105
Elena Síntes Olives i Silvia Villalonga		Sebastià Munar Llabrès, Francisca Cardona López	
SACRIFICIS I OFRENES EN EL SANTUARI DE LA SEGONA EDAT DEL FERRO DEL POBLAT D'ELS ANTIGORS (ILLA DE MALLORCA).....	43	LES RASSES DE CONREU D'ÈPOCA ANTIGA I EL PATRIMONI HISTORIC ARQUEOLÒGIC A EIVISSA: UN REpte URGENT.....	115
Jordi Hernández-Gasch, Carles Velasco Felipe		Josep Mª López Gari, Ricard Marlasca Martín	
EL PROCESO CONSTRUCTIVO DE LA TORRE I DEL YACIMIENTO DEL PUIG DE SA MORISCA.....	53	EXCAVACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ILLOT DELS FRARES (SES SALINES, MALLORCA). CAMPANYES 2009-2010.....	123
Emili Garcia Amengual		Mateu Riera Rullan	
LA UTILIZACIÓN DE ENGOMBES EN LAS COMUNIDADES POSTALAYÓTICAS DE LA ZONA DE SANTA PONÇA (MALLORCA).....	61	MENSAE RECTANGULARES DE MÁRMOL DE LOS YACIMIENTOS DE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA DE LA ISLA DEL REI Y FORNÀS DE TORELLÓ (MENORCA).....	135
Daniel Albero Santacreu, Jaume García Rosselló, Manel Calvo Trías		Silvia Alcaide González	
S1. UN EDIFICI SINGULAR EN EL SON FORNÉS D'ÈPOCA CLÀSSICA (SEGLES III A.N.E – I DE N.E.).....	71	EL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MALLORCA) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC: EVOLUCIÓ HISTÒRICA I FUNCIONAL.....	143
Paula M. Amengual, Albert Forés Gómez, Lara Gelabert Batllori, Sylvia Gili, Jordi Hernández-Gasch, Vicente Lull, Rafael Micó, Cristina Rihuete, Roberto Risch.		Mateu Riera Rullan, Miguel Àngel Cau, Magdalena Salas Burguera	

INTERPRETACIÓ DE LES PRACTIQUES FUNERARIES I ANÀLISI ANTROPOLÒGIC DELS ENTERRAMENTS DEL SECTOR OEST DEL CONJUNT PALEOCRISTIÀ DE SON PERETÓ (MANACOR).....	151	L'ARQUEOLOGIA I L'ESTUDI D'EDIFICIS.....	225
Llorenç Alapont, Assumpció Malgosa, Gemma Prats-Muñoz, Roger Real, Magdalena Sastre		Antoni Ferrer Abárzuza	
APROXIMACIÓ A LA GESTIÓ DELS RECURSOS FAUNÍSTICS DEL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MANACOR) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC.....	159	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. UN JACIMENT PREHISTÒRIC AL SEGLE XXI.....	233
Alexandre Valenzuela, Damià Ramis		Joan Fornés Bisquerra, David Javaloyas Molina, Llorenç Oliver Servera, Tomeu Salvà Simonet	
ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE L'EXTENSIÓ I CRONOLOGIA DE L'ARS PURPURARIA A EBUSUS.....	169	ARQUEOLOGIA I PÚBLIC A MALLORCA, UNA TRISTA HISTÒRIA. REFLEXIONS A PARTIR D'UNA INTERVENCIÓ A SON CORRÓ.....	241
Benjamí Costa, Carmen Alfaro		David Javaloyas, Magdalena Sastre, Llorenç Oliver, Emmanuelle Gloaguen	
LA EXPOSICIÓN MONOGRÁFICA “MANURQA”. PROYECTO DIDÁCTICO DE BOSTON UNIVERSITY SOBRE LA EXCAVACIÓN DE UNA ESTRUCTURA ANDALUSÍ EN TORRE D'EN GÁLMÉS.....	179	ESTRATEGIAS Y ACCIONES EN EL DESARROLLO DEL PARQUE ARQUEOLÓGICO DEL PUIG DE SA MORISCA (CALVIÀ).....	249
Amalia Pérez-Juez Gil		Calvo, Manel; Albero, Daniel; Calderón, Maria; Gloaguen, Emmanuelle	
SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC EN EL CENTRE DE MANACOR. EVIDÈNCIES DE LA TRAMA URBANA DES D'ÈPOCA ISLÀMICA.....	187	PROSPECCIONES GEOFÍSICAS EN “ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ” (FELANITX, MALLORCA).....	255
Antonio Micol Argudo, Magdalena Salas Burguera		Christoph Rinne, Bartomeu Salvà	
PROJECTE JAUME IV – CAMPANYA 2008.....	193	L'ÚS DEL GEORADAR EN LA GESTIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. L'EXEMPLE DEL PROJECTE DE RECUPERACIÓ I PEATONALITZACIÓ DEL FRONT COSTANER ENTRE CALA MORLANDA I S'ILLOT –MANACOR.....	261
Helena Inglada, Maria Llinàs		Antonio Ruiz, Helena Inglada	
RESULTADOS DEL CONTROL ARQUEOLÓGICO EN EL BALUARD DEL PRÍNCIP DE LA MURALLA RENACENTISTA DE PALMA DE MALLORCA.....	199	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ: UN JACIMENT PREHISTÒRIC VIST PER LA PREMSA ACTUAL.....	269
Antonia Martínez, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis, Maria José Rivas		Almudena Briones Campos	
LA PRESÓ DE LA CASA CONSISTORIAL DE FELANITX: DE L'ARQUEOLOGIA DE SALVAMENT A LA POSADA EN VALOR DEL PATRIMONI HISTÒRIC.....	211	CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ DE CLOSQUES D'ESTRUÇ DECORADES A EIVISSA.....	277
Llorenç Oliver, Jaume Deyà, Magdalena Sastre		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	
ARQUEOLOGIA VERTICAL I EVOLUCIÓ ARQUITECTÒNICA DE LA TORRE DEL PALAU DE MANACOR.....	217	NOVES APORTACIONS A LA RESTAURACIÓ DEL VIDRE DEL MUSEU ARQUEOLÒGIC D'EIVISSA.....	283
Magdalena Salas Burguera i Joan Pascual Femenias		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	

EL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MALLORCA) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC: EVOLUCIÓ HISTÒRICA I FUNCIONAL

Mateu Riera Rullan
Miguel Ángel Cau¹
Magdalena Salas Burguera

1. INTRODUCCIÓ

El conjunt cristià de Son Peretó es troba a l'est de l'illa de Mallorca, a uns 6 km del nucli urbà de Manacor, a la carretera que uneix aquesta població amb la de Sant Llorenç des Cardassar (Figura 1). Dit assentament ocupa la part més alta d'una petita elevació que dista uns 10 km del port més proper, i que està rodejada actualment per terres d'explotació agrícola.

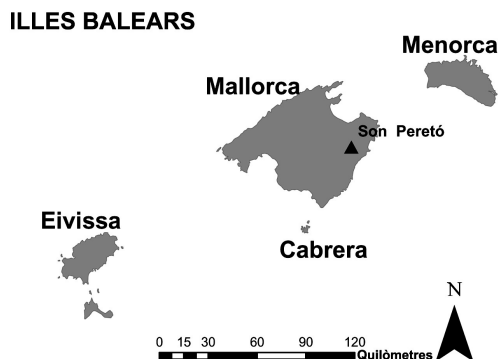

Figura 1. Localització de Son Peretó

Es tracta d'un jaciment de l'antiguitat tardana ben conegut que inclou una basílica pavimentada en alguna de les seves fases amb mosaics, un baptisteri amb la particularitat de presentar dues piscines i una sèrie d'habitacions annexes als peus de l'edifici cristià. El seu descobriment es deu a la figura de J. Aguiló, que el 1912 va excavar la basílica i part del baptisteri. Als inicis de la dècada dels anys seixanta del segle XX

es tornà a treballar de forma puntual al baptisteri i el 1967 es va fer una àmplia intervenció en el sector. Finalment, l'any 1981, un equip dirigit per G. Rosselló, P. de Palol i M. Orfila, tornaren a intervenir-hi per tal d'aclarir algunes qüestions relatives a la cronologia i l'evolució de l'edifici de culte, el baptismal i les construccions dels seus voltants.

Després d'aquestes intervencions el jaciment va quedar força abandonat i va anar patint un progressiu deteriorament. La seva situació a l'any 2005 era tal que va motivar el Museu d'Història de Manacor a impulsar un nou projecte de consolidació i adequació amb la possibilitat d'excavar o reexcavar alguns sectors abans de la restauració. D'aquesta manera, s'han dut a terme dos projectes triennals que s'han desenvolupat entre el 2005 i el 2010, els resultats dels quals s'han començat a donar a conèixer (Riera *et alii* 2006, 2009, 2010). En aquesta contribució, s'ofereix una breu síntesi dels principals resultats de les campanyes d'excavació arqueològica realitzades en el Sector Oest de Son Peretó (Figura 2), descobert i parcialment exhumat en les excavacions dels anys 80 i acabat entre 2005 i 2008².

2. LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR OEST

Els resultats de l'anàlisi estratigràfica, de l'estudi dels materials ceràmics i numismàtics, i de tres datacions de C14, ens han permès observar l'evolució històrica i els canvis de funcionalitat dels diferents espais excavats d'aquest Sector Oest entre els segles VI i VIII dC.

¹ (Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats (ICREA)/ERAAUB Universitat de Barcelona)

² Donades les restriccions d'espai, no es poden detallar totes les dades que ens han permès proposar la evolució del sector. Els resultats de les excavacions al Sector Oest són objecte d'una monografia patrocinada per la Universitat de les Illes Balears i el Consell de Mallorca

Durant les campanyes de 2005 a 2008 es plantejaren, entre d'altres objectius, determinar l'evolució cronològica de les edificacions de Son Peretó. Fins a les hores no es tenia clar si la Basílica/baptisteri havien estat els edificis primigenis del lloc i que a ells s'hi havien anat adossant les altres edificacions, o si bé pel contrari, dits edificis religiosos eren posteriors a les altres edificacions. En aquest sentit, cal exposar que l'enorme arrasament dels murs de la zona intervinguda dificultava considerablement l'observació de l'evolució cronològica del Baptisteri en relació amb les estructures del Sector Oest. De tota manera, el fet que diversos murs dels Àmbits I i II s'adossin al mur septentrional de l'edifici baptismal semblava demostrar que els Àmbits del Sector Oest eren posteriors al Baptisteri. Tot apunta doncs a què la Basílica i el Baptisteri serien anteriors a totes, o si més no, a la majoria d'àmbits del Sector Oest.

Les complexes relacions entre les estructures muràries del Sector Oest denoten abundants refaccions que fan pensar en una utilització força llarga en el temps. Segons el vist a la descripció de les troballes i a les fotografies de l'excavació de 1982 i 1984, el que hem observat nosaltres a les campanyes de 2005 i 2006, i tal i com succeeix a altres construccions de jaciments de l'antiguitat de les Balears, tot sembla indicar que els murs de Son Peretó estaven fets amb un sòcol de pedres lligades amb fang i un alçat de tàpia o de tovots. En la majoria dels Àmbits no s'han trobat suficients tègules i ímbrices com per poder suposar unes teulades fetes amb aquests elements ceràmics. Una excepció podia haver estat l'Àmbit IV, tot i que el nombre total de peces recuperades no serien suficients per cobrir tota la superfície del sostre. Hem de suposar per tant que, sempre i quan no s'hagués produït un espoli dels enderrocs dels elements ceràmics de les teulades, aquestes degueren estar fetes amb materials peribles, tal vegada recoberts per una capa d'argila. Pel que fa als paviments sembla que totes les habitacions haurien tingut un paviment d'argila blanca molt probablement amb una mica de calç, el qual podria correspondre al mateix tipus de paviment que es va trobar, segons els seus excavadors, en una de les fases de la Basílica.

Tot i haver començat els treballs arqueològics amb gran part de l'estratigrafia excavada els anys 1982 i 1984, s'han pogut apreciar alguns detalls interessants per a conèixer l'evolució

històrica i funcional del Sector Oest de Son Peretó. Tal i com es pot apreciar a les figures 3 i 4, s'han pogut plantejar dues grans fases per a dit Sector. La primera, dataria fonamentalment del segle VI dC i tindria a veure amb una zona de caire funerari. En canvi, la segona fase, dataria més de cap el segle VII, i el lloc s'hauria convertit en un conjunt d'estances on es faria vida i, entre d'altres activitats, s'hi treballaria, s'hi emmagatzemaria i s'hi cuinaria. Tanmateix, cal observar diverses qüestions. La primera té a veure en què podrien haver-hi fases intermèdies que no s'han pogut identificar. En segon terme cal fer notar que no podem assegurar estratigràficament que siguin dues fases amb funcionalitats completament diferents. Per tant, no es pot descartar la realització d'algun enterrament en la segona fase, és a dir, quan als distints àmbits ja s'hi feia vida. Tot i que d'això no en tenim cap constatació prou contundent, el que sí que es veurà a continuació es com ambdós usos degueren ser molt propers en el temps.

3. EL SECTOR OEST COM A LLOC D'ENTERRAMENT (FASE A)

La fundació de la primera fase (Fase A) s'ha pogut datar, en primer lloc, gràcies a diversos materials apareguts fonamentalment en els sòcols dels murs. Entre ells en destaquen una cassola Ca/Dau/3 o Cb/Dau/1 i una àmfora LRA1, un *Nummus* vàndal de Cartago³ i un luteri Ab/Eiv/1, que ens proporcionarien un *tpq* de c. 400, 432, i 450/475 dC respectivament. Una Hayes 99 i una Hayes 104 de TSAD ens proporcionarien un *tpq* de c. 500 dC. També, a l'estrat prefundacional 133 de l'Àmbit IV es va trobar un petit fragment de vora de TSAD que no es pot classificar amb precisió però que deu correspondre a una pàtera que també ens aportaria *tpq* de c. 500 dC.

Per a la datació dels diversos enterraments d'aquesta Fase A disposem de tres datacions de C¹⁴ realitzades a ossos de tres dels esquelets dels enterraments de l'Àmbit IV (Veure Taula 1)⁴

³ Classificació realitzada per Teresa Marot a qui volem mostrar el nostre agraïment.

⁴ Anàlisis realitzades per Mark Van Strydonck de l'Institut Royal du Patrimoine Artistique de Brusel·les.

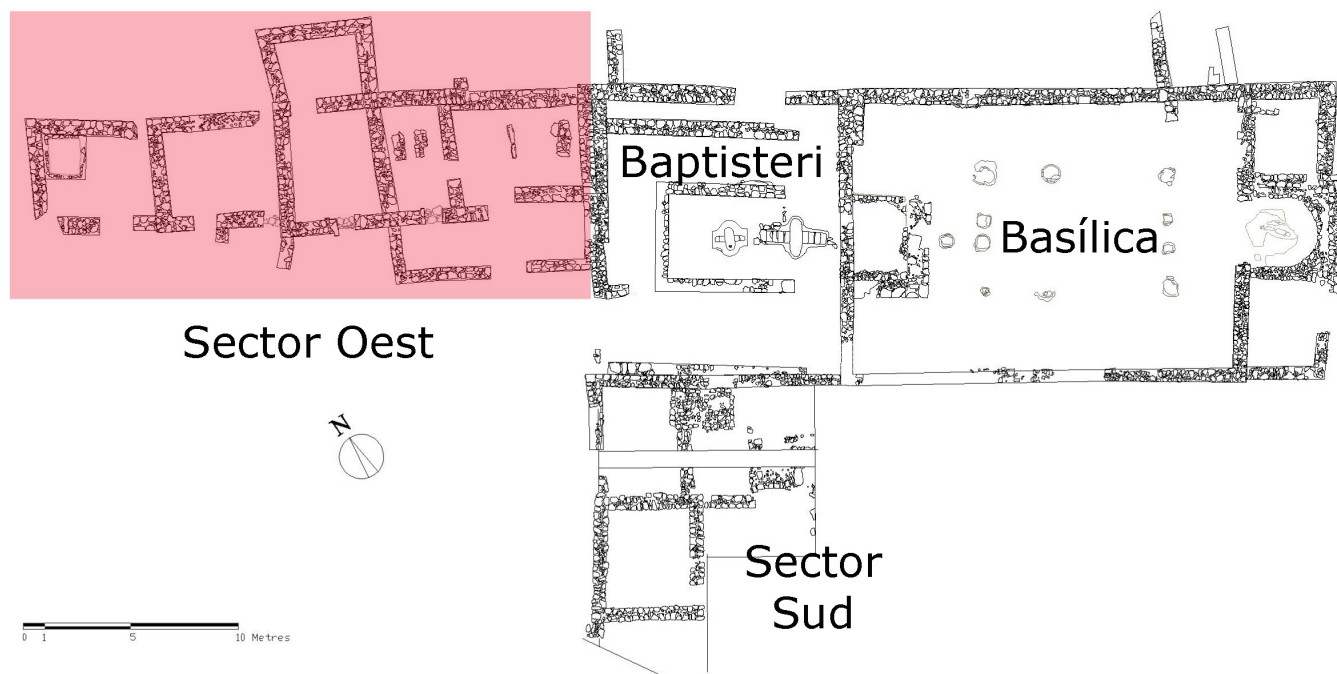

Figura 2. Sector Oest de Son Peretó (Autors: Sílvia Alcaide i Mateu Riera).

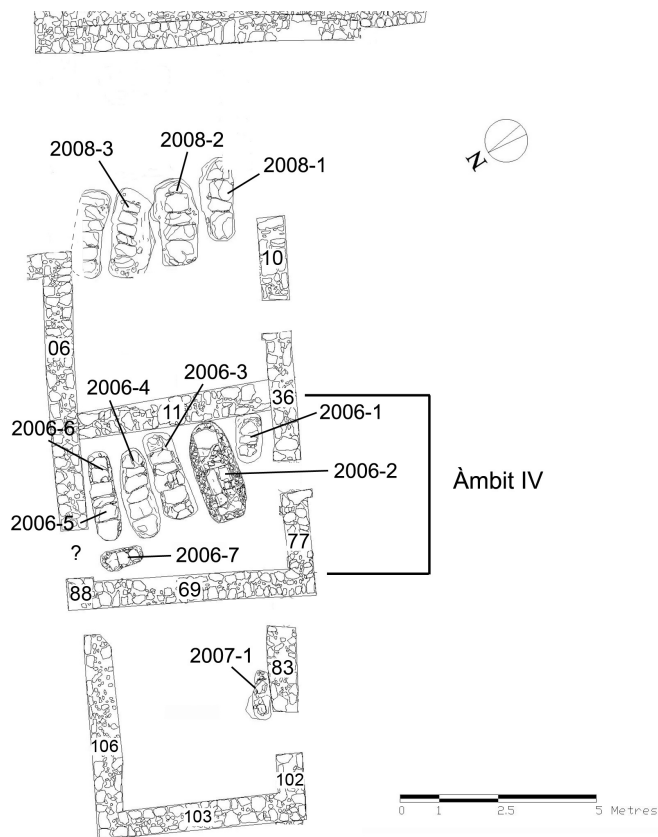

Figura 3. Planta Fase A (Autors: Sílvia Alcaide i Mateu Riera).

Dintre de la coberta d'argamassa de l'Enterrament 2006-5 es va trobar una vora de ceràmica comuna ebusitana amb decoració polilíneal que pel tipus d'ornamentació sembla que es podria proposar un *tpq* aproximat en torn al 535 dC. A Cartagena aquesta forma sembla aparèixer amb posterioritat al 550 dC (Murcia i Guillermo 2003, 179, fig. 5, 32).

Dintre de la terra que tapava l'esquelet de l'Enterrament 2006-5 i que sembla que es va col·locar allà en el moment de practicar la inhumació de l'Enterrament 2006-6, o que com a mínim s'havia filtrat abans que es procedís a aquest segon en-

terrament, es va trobar una vora de gerreta de ceràmica comuna africana de la forma Bonifay 62? que proporcionaria un *tpq* de c. 500 dC. Finalment, cal esmentar que just a sota d'una de les lloses de la coberta de l'Enterrament 2006-2, es va trobar una Hayes 99A de TSAD que proporcionaria un *tpq* de c. 500 dC. Observant a més les relacions d'anterioritat/posterioritat que es varen poder documentar durant l'excavació dels retalls dels diferents enterraments d'aquest Àmbit IV, es pot afirmar que la construcció de l'estança i els enterraments més antics, com per exemple el 2006-2, han de ser posteriors al c. 500 dC.

Les proves de C¹⁴ mostren que els enterraments 2006-4 i 2006-5 no poden anar massa més enllà del 540/550 dC, i que l'Enterrament 2006-3, el més modern dels adults, tampoc no podia anar gaire més enllà del 600 dC. Tenim per tant que els enterraments d'adults de l'Àmbit IV s'han de datar d'entre el c. 500 i el c. 600 dC. En canvi, malauradament no hem pogut disposar de cap element que ens permeti afinar la datació dels enterraments infantils d'aquest àmbit.

Enterrament 2006-3: 1535±25BP	Enterrament 2006-4 : 1655±25BP	Enterrament 2006-5: 1625±25BP
68.2 probability 430AD (29.9%) 490 AD 530AD (38.3%) 570 AD	68.2% probability 350AD (9.8%) 370AD 380AD (58.4%) 425AD	68.2% probability 390AD (47.4%) 440AD 480AD (20.8%) 530AD
95.4% probability 430AD (95.4%) 600 AD	95.4% probability 260AD (2.2%) 280AD 320AD (91.7%) 440AD 490AD (1.5%) 510AD	95.4% probability 380AD (95.4%) 540AD
	99.7% probability 250AD (3.1%) 300AD 310AD (96.6%) 540AD	

Pel que respecte als enterrament del que més endavant es convertirà en Àmbit II, cal advertir que no disposem de tantes dades per afinar les datacions com a l'Àmbit IV. Tanmateix, però, sembla prou revelador el haver trobat dintre de la coberta de l'Enterrament 2008-1 una Hayes 99 de TSAD, i dues ceràmiques comunes ebusitanes amb decoració polilíneal, que ens proporcionarien un *tpq* de c. 500 i de c. 535 dC respectivament. Durant el procés d'excavació es va poder ob-

servar que aquesta coberta estava tallada per la fossa de l'Enterrament 2008-2, cosa que fa extrapolable el *tpq* de com a mínim c. 500/535 per aquest segon enterrament.

De tota manera, el *tpq* més modern per a les sepultures del Sector Oest ens el proporciona una Hayes 99C de TSAD que sembla que es començarien a fabricar cap el 580 dC. Aquesta es va trobar dintre de la coberta de terra de l'Enterrament 2007-1 de l'Àmbit VI.

A les deu tombes excavades en el Sector Oest de Son Peretó s'han identificat 4 individus infantils i 7 individus adults. D'aquests darrers, cinc serien de sexe femení i dos de sexe masculí⁵. L'orientació dels cossos sempre era la mateixa, amb els peus a l'est i el cap a l'oest, excepte l'Enterrament 2006-7 que estava orientat de nord (cap) a sud (peus) segurament degut a què no hi cabia la tomba amb l'orientació canònica. La col·locació dels cadàvers era en decúbit supí, bé amb els braços estirats als costats del cos, bé lleugerament creuats a sobre de la pelvis, o amb un braç en cada una de les dues posicions descrites.

Totes les tombes presentaven una fossa amb forma de banyera, de planta trapezial, a vegades amb els extrems més o menys rectes o corbats. Totes elles tenien una reculada per a l'encaix de la coberta de lloses. Dita coberta solia estar feta amb lloses de pedra calcària poc treballades, menys a l'Enterrament 2006-2 que estava feta amb lloses de marès força ben escairades. Les majoria de les sepultures d'adults i la infantil 2006-1 presentaven una coberta superior feta amb morter de calç que quedava a cota de paviment. Entre aquestes cobertes superiors i la de lloses solia haver una o varies capes de terra o argila amb pedres o graves. En moltes de les cobertes superiors ben conservades (Enterraments 2006-1, 2006-2, 2006-4, 2007-1 2008-1 i 2008-9) es pogueren identificar 1 o dos forats indubtablement antròpics, de diverses formes i mesures, normalment situats a la part central de la sepultura. Certament recorden molt als forats per a les livacions d'època clàssica, i encara més si tenim en compte que solien estar reblerts per uns sediments de colors grisos. En el cas del forat de forma cilíndrica de l'Enterrament 2006-4, es va trobar en el seu interior una tapadora col·locada plana i perfectament encaixada.

Tenia forma de discoide i estava feta a partir d'una lloseta de pedra. També cal ressenyar que a sota seu, just en el fons de dit forat, es va trobar una falange d'ovella⁶.

4. LA REORGANITZACIÓ DEL SECTOR OEST (FASE B)

Durant la Fase B s'anaren afegint nous àmbits al Sector Oest (Àmbits I, II, III, V i VII) (Figura 4). Com avançàvem abans, sembla que fou llavors quan es podria haver abandonat el costum d'enterrar en aquell sector i quan es varen dedicar els àmbits a distintes activitats que suara veurem. Malauradament no disposem de suficients materials arqueològics per poder conèixer quin fou el procés detallat d'aquest creixement constructiu, més si tenim present que sembla que no es va produir en un únic moment. Així, els únics materials de caire fundacional trobats dintre dels sòcols dels murs d'aquesta Fase B a destacar són: una ceràmica de cuina tardana de fàbrica moscovítica (*tpq* c.500) una Hayes 99 A o B de TSAD (*tpq* c. 500 dC), una Hayes 91 C de TSAD (*tpq* c. 530), una ceràmica comuna ebusitana amb decoració polilineal (*tpq* 535). Convé esmentar també una Hayes 104C (*tpq* c.530) trobada en un estrat prefundacional que passava per sota del mur septentrional i de les estructures 16 i 20 de l'Àmbit II, i dos fragments de ceràmica de cuina amb desgreixant vegetal (s. VII?) trobats dintre del paviment d'aquesta Fase B de l'Àmbit VI.

Pel que respecte als estrats dels nivells d'ús d'aquesta Fase B contem amb una vora i dos informes de ceràmica de cuina amb desgreixant vegetal (s. VII?) trobats a l'Àmbit IV; i una ceràmica comuna ebusitana amb decoració polilineal (*tpq* 535), una possible ceràmica comuna RE-0808? (*tpq* 550?), una Hayes 101 de TSAD (*tpq* c.550), una possible àmfora tarraconesa? Mataró 1? (a Mataró apareix en contextos de finals del segle VI-1er 1/3 del VII), una possible àmfora africana Keay 62 (*tpq* c. 500), una possible RE-0202? amb decoració polilineal (*tpq* 535) i una possible RE-0310a? amb decoració polilineal (*tpq* 535) de ceràmica comuna ebusitana, totes elles trobades dintre de l'Àmbit VI. Dintre de l'Àmbit VII es va localitzar un gran forat de forma molt irregular i de funció desconeguda que fou tapat amb molta cura en un moment poste-

5 Per a més informació al respecte es pot mirar l'estudi antropològic que es troba en aquest mateix volum.

6 Apreciació que devem a Damià Ramis.

rior al 580 dC, tal i com demostra la presència d'una Hayes 107 de TSAD localitzada en un dels seus estrats d'amortització. Per tant, per tot el vist fins ara, creiem plausible poder situar el gruix de la Fase B dintre del segle VII dC, tot i que no es pot descartar que algun element pogués ser del final del segle VI.

D'aquesta forma, a la Fase B del Sector Oest haurien funcionat les sitges dels Àmbits I, V i VI. Tot i que encara no disposem de proves de pol·len o fitòlits, tot apunta a que aquestes sitges foren fetes per conservar-hi cereals o llegums. De tota manera, el que sí que està demostrat és que en un darrer moment foren emprades com a femers. Els materials més moderns trobats dintre dels rebliments que amortitzaven les sitges corresponen a tres morters africans de la forma Bonifay 11 B o C de ceràmica comuna (*tpq* c.525/550), tres ceràmiques comunes ebusitanes? amb decoració polilineal (*tpq* 535), un Morter 1 ebusità de la classificació proposada a Mataró (*tpq* c. 500?), dues possibles gerres/amforeta RE-0314c? (*tpq* 535), una Hayes 12/102 de TSAD (*tpq* c.530), una Hayes 99 B de TSAD (*tpq* c.530), i una Hayes 105 tardana = Bonifay 88 “à décor lustré” de TSAD que dataria del segle VII. En aquests tres àmbits on hi aparegueren les sitges s'han documentat diversos elements que sembla que podrien estar relacionats amb el processament dels aliments guardats en elles. A l'Àmbit I es va trobar una estructura amb planta de ferradura que presentava una forma semblant a una llar de foc però en la que no es va trobar ni un carbó, ni cendres, ni marques de flames. A l'Àmbit V, dintre del rebliment que amortitzava la sitja es va trobar un fragment de mola volandera de rotació. Finalment, a l'Àmbit VI, es va trobar el que sembla que fou un gran morter de pedra.

En el darrer moment d'ocupació de les estances del Sector Oest hi hauria hagut llars de foc en els àmbits VI i VII, i molt probablement en els àmbit II i IV. A l'Àmbit VII n'hi hauria hagut dues, una al nord de l'estança a on s'hi cuinava i una altra al sud a on s'hi treballava el ferro. Totes dues afirmacions vindrien corroborades per la troballa d'una cassola sencera ben a sobre de la primera on encara es varen poder apreciar les restes d'una sèpia, i als voltants de la segona, d'una dotzena de trossos d'escòria de ferro de formes molt irregulars d'entre 237 g i 1,5 kg.

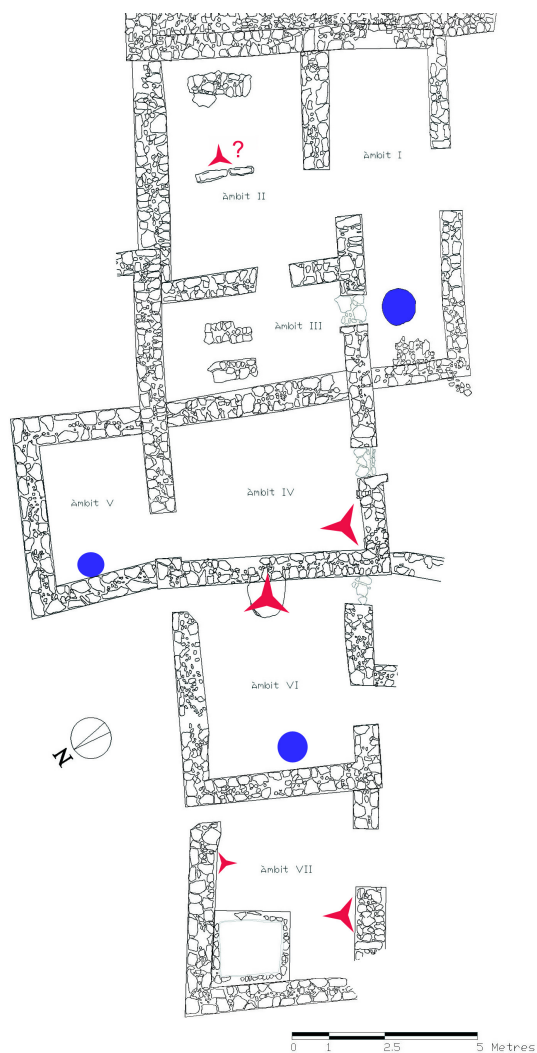

Figura 4. Planta Fase B. Els cercles marquen les sitges i les estrelles les llars de foc (Autors: Sílvia Alcaide i Mateu Riera).

La llar de l'Àmbit VI es trobava en el seu extrem oriental. En aquesta no sabem del cert si s'hi cuinava. Tanmateix però, la troballa de fragments d'escòria de vidre en tres dels estrats d'aquest àmbit podrien estar mostrant-nos que allà s'hi treballava aquest producte. Val a dir que en els nivells aparentment d'enderroc de l'Àmbit VI s'hi localitzaren diverses ceràmiques de cuina força completes, les quals anirien en sintonia amb la possible llar allà trobada l'any 1984.

Figura 5. Sector Oest de Son Peretó l'any 2008 un cop acabades les feines de consolidació (Autor: Mateu Riera).

La troballa de diverses gerres i gerretes a l'Àmbit III així com els possibles fonaments d'un altell permeten proposar que aquesta estança va poder funcionar fonamentalment com a magatzem.

5. CONSIDERACIONS FINALS

Les dades que s'han anat recollint i analitzant de les excavacions del Sector Oest, semblen indicar que aquest va patir un gran incendi que va significar l'abandonament de tots els seus Àmbits. Dit incendi sembla que dataria de cap el final del segle VII o ja entrat al segle VIII. Entre els materials que apareixen al nivell de destrucció es troben àmfores africanes Keay 61 i *spatheion* tipus 3 de Bonifay; àmfora "ebusitana" RE-0103; gerres/amforetes globulars presumiblement "ebusitanas" RE-0206 = Keay 72; un morter africà Bonifay 11C; gerretes de petites dimensions amb decoracions incises monolineals o polilineals; tapadores d'àmfores i ceràmiques de cuina, algunes d'elles amb desgreixant vegetal (Riera 2009; Riera i Martínez 2009).

Malauradament no s'ha pogut determinar la causa del foc que va causar dita destrucció. Va ser fortuït? És una de les mostres de les violències de les primeres ràtzies dels musulmans a les Balears? Una altra qüestió que encara no s'ha pogut resoldre és la de saber quin tipus de comunitat va construir i habitar Son Peretó en aquells segles VI i VII. Fou una comunitat de pagesos, un monestir, una vil·la, un *vicus*, un *castellum*, o una construcció lligada a una ciutat? Les activitats documentades, és a dir, el comerç, l'agricultura, la ramaderia, el processament d'aliments, la de lloc cementiri, d'emmagatzematge, del treball del ferro i del vidre, així com la constatació d'enterraments infantils i d'adults de tots dos sexes, no són incompatibles amb cap de les opcions enunciades.

Tenim per tant que aquests i d'altres interrogants no es podran resoldre fins a tenir una major superfície del jaciment excavada. En general però, les dades exposades fins ara ens permeten obtenir una primera imatge de l'evolució de l'ocupació de l'espai al voltant d'un edifici de culte cristià durant l'Antiguitat tardana.

AGRAÏMENTS

La intervenció al Sector Oest de Son Peretó va tenir lloc dintre del *Projecte de Consolidació, adequació i preparació per a les visites del jaciment de l'Antiguitat Tardana de Son Peretó (Manacor)*, finançat per l'Ajuntament de Manacor i el Consell de Mallorca.

Aquesta contribució s'emmarca en las tasques del projecte de Plan Nacional, HUM2005-0996/HIST, "Poblamiento y cerámica durante la Antigüedad Tardía en las Islas Baleares: el caso de Mallorca" (HUM2005-00996/HIST), IP: Miguel Ángel Cau, Dirección General de Investigación, Secretaría de Estado de Política Científica y Tecnológica, Ministerio de Ciencia e Innovación. A la vegada aquest article contribueix a les activitats del projecte de I+D+I: "La transformación del nordeste de Hispania y las Islas Baleares: arquitectura religiosa (siglos IV al VIII)" (HUM2005-00268/HIST), IP: Gisela Ripoll.

BIBLIOGRAFIA

BONIFAY, M. 2004: "Etudes sur la céramique romaine tardive d'Afrique", *BAR International Series 1301*, Oxford.

CELA, X.; REVILLA, V. 2004: "La transició del *municipium* d'Iluro a Alarona (Mataró). Cultura material i transformacions d'un espai urbà entre els segles V i VII dC", *Laietania* 15, Mataró.

HAYES, J.W. 1972: *Late Roman Pottery*, Londres.

KEAY, S.J. 1984: "Late roman amphorae and economic study: the catalan evidence" *B.A.R. International Series* 196, Oxford.

MACIAS, J.M^a 1999: *La ceràmica comuna tardoantiga a Tàrraco. Anàlisi tipològica i històrica (segles V-VII)*, Tarragona.

MURCIA, A.J. I GUILLERMO, M. 2003: "Cerámicas tardorromanas y altomedievales procedentes del teatro romano de Cartagena", *Cerámicas tardorromanas y altomedievales en la Península Ibérica. Ruptura y continuidad, Anejos de AEspA*, XXVIII, 169-223.

RAMON, J. 1986: *El Baix Imperi i l'època Bizantina a les illes Pitiüses*, Eivissa.

RAMON, J. 2008: "La cerámica ebusitana en la Antigüedad Tardía", BERNAL, D; RIVERA, A. (eds.): *Cerámicas hispanorromanas. Un estado de la cuestión*, 563-583.

REMOLÀ, J.A. 2000: "Las ánforas tardo-antiguas en Tarraco (*Hispania Tarraconensis*)", *Col·lecció Instrumenta* 7, Barcelona.

RIERA RULLAN, M. 2009: "Enterramientos de la Anti-

güedad Tardía en las islas de Cabrera y Mallorca", López Quiroga, J.; Pergola, P.; Perin, P.; Vannini, G. (Eds.): *Morir en el Mediterráneo Medieval. Actas del III Congreso Internacional de Arqueología, Arte e Historia de la Antigüedad Tardía y Alta Edad Media peninsular (17 y 18 de Diciembre de 2007)*, *BAR International Series* 2001, Oxford, 99-151.

RIERA RULLAN, M.; MARTÍNEZ, A. 2009: "Estudi preliminar dels materials arqueològics de les excavacions del Sector Oest de Son Peretó dels anys 1982 i 1984", *V Jornades d'Estudis Locals de Manacor*, Manacor, 291-322.

RIERA RULLAN, M.; SALAS, M.; MUNAR, M.; ALCAIDE, S.; CAU, M. A. 2006: "El proyecto de revisión y adecuación del yacimiento de Son Peretó (Manacor, Mallorca, islas Baleares)", *Bulletin de la Association pour l'Antiquité Tardive*, 15, 69-75.

RIERA RULLAN, M.; SALAS, M.; MUNAR, M.; ALCAIDE, S.; CAU, M. A. 2009: "El conjunt paleocristià de Son Peretó (Manacor, Mallorca): projecte de revisió i adequació", *I Jornades d'Arqueologia de Balear*, Palma de Mallorca, 111-119.

RIERA RULLAN, M.; CAU, M. A.; ALCAIDE, S.; SALAS, M.; MUNAR, M. 2010: "Son Peretó (Mallorca – Balears)", *El tiempo de los "bárbaros". Pervivencia y transformación en Galia e Hispania (ss. V-VI D.C.)*, *Zona Arqueológica*, 11, Alcalá de Henares, 597-599.

RIERA RULLAN, M.; CAU, M. A.; SALAS, M. (Eds.) (en premsa): *El jaciment tardoantic de Son Peretó (Manacor, Mallorca): excavació i adequació del Sector Oest*, Universitat de les Illes Balears, Col·lecció Baleàrica, Palma de Mallorca.